

TARINOITA

KOLILLA

LUKIJALLE !

Tämä tarinapaketti sisältää erilaisia kertomuksia ja tarinoita, jotka sijoittuvat tavalla tai toisella Kolille. Tarinapaketti ei luonnollisestikaan sisällä kaikkia Kolilla esiintyviä tarinoita, vaan pakettia kasattaessa on otettu huomioon sen käyttö leirikoulujen oheismateriaalina. Leirikouluun tulevan ryhmän opettaja voi haluamallaan tavalla hyödyntää tätä tarinapakettia omassa leirikoulussaan. Tarinoita voidaan käyttää leirikouluja edeltävässä työvaiheessa, itse leirikoulussa Kolilla sekä leirikoulun jälkeisessä materiaalien kokonaisvaiheessa.

Tarinat on koottu jo kerätystä sekä ennen keräämättömästä materiaalista. Osa tarinoista on kolilaisten kertomina täysin totta, osa taas todellisuuden ja mielikuvituksen summa. Toivon mukaan tarinapaketti auttaa leirikouluun tulevaa opettajaa oppilaineen orientoitumaan Kolin alueeseen, sen ainutlaatuiseen luontoon ja ilmapiiriin.

Tarinapaketin perustietoja koottaessa kiitokset kuuluvat Aarne Purolalle, joka kolilaisia haastatteleamalla on saanut tallennettua merkittävää ja ainutlaatuistakin perustietoa ja tarinoita Kolin alueelta. Tietoja säilytetään Suomen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistossa. Kiitokset kuuluvat myös Ilmari Martikaiselle. Hänen panoksensa tämän tarinapaketin aikaansaamiseksi on ollut kiistaton.

Tämän tarinapaketti toivon mukaan täydentyy sekä tarkentuu ja näin ollen tulee yhä kattavammaksi tulevaisuudessa. Tämän tarinapaketin myötä toivotan onnistunutta ja jännittävää leirikoulua Kolilla.

Joensuussa 1.11.1993 Kari Tuononen

1. "KOLIN KORKEAT ISÄNNÄT"

Perimätieto ja jotkut historialliset lähteetkin kertovat, että maankuulu Koli on mitä todennäköisimmin eräs muinaiskarjalaisten pyhä paikka. Mainittakoon vain erään muinaisrunon katkelma, jossa metsämies anelee, että "Kolin korkeat isännät, Mustarinnan murhat miehet" tulisivat nauttimaan hänen tarjoamaansa uhriateriaa. Kolin ja sen vierellä olevan Mustarintasen vuorten tienoilla asustivat sen ajan käsitysten mukaan mahtavat haltiavoimat, joita jopa Ilomantsista saakka, ehkä kauempaakin Karjalasta, lepyteltiin ja "lyyliteltiin" ja joiden vaikutus aikalaisten käsityksien mukaan näyttää olleen hyvinkin suuri asujaimiston asioihin ja elämäntaloihin.

Vuonna 1690 kerrotaan lieksalaisen Danila Timoskaisen huutaneen riitatoverilleen Pielisjärven lukkari Monniukselle, joka oli pahoinpidellyt Danilaa: "Mäne Mustarintaseen". Mustarintanen oli pelottavin paikka mihin vihamies voidaan ajatella kärkeitettäväksi.

Vuonna 1534 Novgorodin ja Pihkovan arkkipiispa Makarij, silloinen tämän alueen kirkollinen esipaimen, lähetti paimenkirjeen kirkollisen alueensa asukkaille ja samaan aikaan selosti Moskovan suuriruhtinaalle Vasili Ivanovitsille, että kirkoista ja papeista huolimatta pakanallisia taikauskooa harjoitetaan Vatjan viidenneksessä; Kajaanin rajoille, Pielisjärven tienoilla Lieksaan ja Lappiin saakka ja Nevan (Laatokan) suuren järven ympärillä. Pakanuus ilmeni siinä, että ihmiset palvelivat metsiä, kiviä, jokia, soita, lähteitä, vuoria, aurinkoa, kuuta ja järviä. He uhrasivat pahoille hengille kaikenlaisia eläimiä: härkiä, lampaita ja lintuja. Muutamat tappoivat salaa jopa lapsensa, käyttivät loitsuja ja ikäänkuin puhelivat pahojen henkien kanssa. Suuriruhtinas käski hävittämään kaiken tämän pakanuuden ja lähetti arkkipiispa Ilja-nimisen munkin pakanuutta hävittämään. Kerrotaankin, että Ilja tuli, tuli toisenkin kerran ja toteutti suuriruhtinaan käskyn.

On siis helppo uskoa, että Koli on ollut Karjalan heimon palvonta ja uhripaikka. Lisäksi Koli mitä todennäköisimmin on ollut myös tuomioiden täytäntöönpanopaikka. Näin ollen

ei olekaan ihme, että Kolin tummuutta uhoavat rinteet vetivät puoleensa Pielistä soutavien katseet jo vuosituhansia sitten. Tätä perua lienee myös se seikka, että Koli on ollut varsin pitkään vailla vakinaista asutusta (aina tuonne 1750-luvulle saakka).

2. UHRIHALKEAMA JA MAHOSAARET

Pohjois-Karjalassa on myös tarinoita haltioista. Kolilla on ikivanha kallion halkeama, johon on pudotettu rahaa, joka kilisi mukavasti putoessaan syvälle vuoreen. Aikoinaan eräs kolilainen kertoikin: "Siellä on hyvin jyrkkä kallion rinta ja sitte oli sen päällä hyvin tasanen ja siinä on häntä joku syli kallion rinnasta niin pitkin rintaa on halennu se kallio, se on hyvin syvä. Kun kivi laista laitaa läpisi ennen vanhaan, niin isä meiän aion kapisonna, ennkun vetten purskahti. Sen suun lāsällä on ves ollunna. Siellä kertovat sitte ennen huutanna heitänkō, heitänkō, jo muuan vastanna heitä, heitä helvettiin. Silloin rumpsahiti ite helvettiin."

Kallio, jossa uhrihalkeama sijaitsee, on todellakin melko korkea. Tämän kallion juuressa, siis kallion alapuolella, on lähde. Tästä lähteestä ovat paikalliset ihmiset aikoinaan veden ottaneet, aluksi kantamalla, myöhemmin pumppaamalla. Pikkupojatkin ovat lähteestä käyneet kasaaikaan raikasta vettä juomassa. Lähde on yhä tällä kyseisellä paikalla. Pikkupojilla on kuulemma myös ollut tapana aikoinaan käydä uhrihalkeamalla ongella. Sieltä ei ole ongittu kalaa, vaan kalleuksia. Pojat ovat laittaneet ongen siiman päähän magneetin, pudottaneet tämän magneetin uhrihalkeaman pohjalle ja vetäneet sen siiman avulla ylös. Näin on joskus magneettiin tarttunut vanhoja rahoja tai muita metalliesineitä, kenties koruja tai muita kalleuksia.

Kerrotaankin, että raha putoessaan sanoi koli, koli ja tästä itseasiassa Koli olisi saanut nimensä. Toisen teorian mukaan Kolin nimi tulee siitä, että sana koli tarkoittaa lähes samaa kuin kalju. Kolin vuoria kauempaa, esimerkiksi Pieliseltä, katsottaessa Ukko-Koli näyttää aivan kaljulta pääläelta ja sen mukaan olisi paikalle annettu nimi. Kolmaskin teoria Kolin nimelle on olemassa. Tietävästi Karjalassa on Koli-niminen saari. Tuohon saareen ja sen muinaiseen historiaan liittyy melkolailta samantapaisia tarinoita myyttisistä tapahtumista ja henkilöistä ko. alueella kuin tämän Kolin vuoren alueellakin on olemassa. Nimi koli ja kenties merkitä myös tietynlaista pyhyyttä, pelkoa paikan pyhiä henkiä kohtaan ja näiden ominaisuuksien perusteella olisi tällekin paikalle annettu nimi.

Tuohon uhrihalkeamaan, miksi sitä on jo kotvan ajat kutusuttu, on todellakin uhrattu vuosituhansia rahaa, kalleuksia, ja muita arvoesineitä. Jotkut kolilaiset ovat sitä mieltä, että halkeamaan olisi uhrattu jopa lapsia. Tämä jäänee salaisuudeksi ikiajoiksi. Sanotaankin, että Kolin korkeat isännät, Mustarinnan murhat miehet ovat ennen asuneet täällä. Ihmiset uhrasivat, että olisivat välttyneet kostoilta.

Pielisjärven itäpuolella on kaksi Mahosaarta ja isommassa Mahosaaressa tietojen mukaan olisi pidetty joka vuosi uhrijuhla ja uhrattu maholehmä, joka on lisäksi syöty sitten paistettuna. Näin nämäkin saaret olisivat nimensä saaneet. Tämä uhraaminen on ollut tiettävästi karjalalaisten entisiä perinnetapoja, kuten sanotaan ja samankaltainen kuten Mantsin saaren Laatokan uhrijuhlatkin.

3. UKKO KINOLAINEN

Kolilla on vielä tänäkin päivänä Pirunkirkko-niminen paikka, johon velhot ovat aika ajoin kokoontuneet. Suurin ja mahtavin kaikista velhoista oli kuitenkin ukko Kinolainen, joka teki monenlaisia velhouksia.

Kerran oli ukko Kinolainen mukana kirkkoväessä, kun tultiin veneillä Kolista Lieksaan. Kun noustiin Lieksanjokea ylös ja tultiin kirkonmaan kohdalle, sanoi Kinolainen: "Tahottako nähäv vaenajjii?" "Kun vaen suanet ylös, niin kyllähän myö kahomma," vastasi kirkkoväki. Kinolainen teki taikansa ja pian alkoi kuulua kolinaa kirkonmaalta. Vainajien haamut kasvoivat maasta ja katselivat ihmeissään kirkkoväkeä. Kaikki kauhistelivat vainajia, jotka kasvoivat kasvamista niin, että takimmaisets katselivat jo kellotapulins ylitse.

Nyt tuli Kinolaiselle hätä käteen, eikä hän enään saanut vainajia sanan voimalla takaisin hautaan. Kinolainen siinä hädissään katseli haudasta nousseita ja viimein tempaisi pohjamutaa ja alkoi sitä kaksin käsin työntää vainajien silmille. Näin sai hän viimein vainajat takaisin maanpoveen ja virkahti: "Piäsivät kasvamaan liijan suuriksi."

Ukko Kinolainen oli tunnettu myös siitä, että hän sai taikomalla käärmeetkin tulemaan päälle.

Kerran oli paholainen purkanut suurnoita ukko Kinolaisen nuotan ja pannut sen kerälleen. Kun Kinolainen tuli illalla nuotalleen ja huomasi nuotan olevan kerällä, Kinolainen oli vallan riemastunut ja sanonut, että jos aamuun mennessä ei joka ikinen solmu ole paikoillaan, niin hän näyttää, mikä on mikä ja välit rikkoontuvat iäksi. Paholainen oli kuitenkin saanut nuotan kudotuksi aamuun mennessä, oli vain pitänyt koko ajan pojalleen vatkuttaa että käpy, käpy.

Aina ensimmäistä apajaa vedettäessä oli vuoren rinnasta paholainen huutanut, jotta paiskaanko? Viimein oli Kinolainen karjassut: "Jotta paiskook perkele kuin paiskannet!"

Niin miehen raato oli "tulla röllöttän" nuotan perässä. Semmoinen oli siten ollut se paiskattava.

Kerrankin ukko Kinolainen oli ollut käymässä Lieksassa. Ukko Kinolainen oli mennyt Lieksan kirkon tapuliin ja alkanut soittaa kirkonkelloja. Lieksalaiset olivat ihmeissään kuunnelleet kellojen soittoa, sillä eihän tavallisesti tähän aikaan päivästä koskaan kirkonkelloja soitettu. Kansaa oli alkanut kerääntyä kellotapulien ympärille ihmettelemään moista ja rohkeimmat olivat aikeissa jopa ottaa häiriköitsijä kiinni. Niin siinä vaan sitten kävi, että ukko Kinolainen oli taikoineen taitavasti päässyt pakenemaan kaiken kansan huomaamatta ja näin selvisi selkäsäunatta.

Lopulta velhon kuoltua oli hänen poikansa ruvennut polttamaan isänsä noitapussia. Poika oli heittänyt noitapussin puolihuolimattomasti edessään olevaan nuotioon. Noitapussi oli hypähtänyt tulesta pois. No poika sitten toisen kerran viskasi pussin palavaan nuotioon, eikä se vielääkään pysynyt siellä, vaan ponnahti liekeistä pois. Sama tapahtui myös kolmannella kerralla. Silloin oli poika viskannut noitapussin vielä neljännen kerran tuleen, polkaissut sitä molemmilla jaloillaan ja karjaissut: "Etkö sinä perkele pala!" Sitten oli vasta pussi palanut.

4. RUOTI-UKKO

Kerran täällä Kolin kylällä oli joukko miehiä riihessä karttua pelaamassa. Samassa riihessä oli ruumiina talon ruoti-ukko. Siihen aikaan poltettiin pärevalkeaa.

Kun muuta telinettä päreelle ei oikein keksitty, miehet nostivat ukon ruumiin pystyyn, panivat hänelle hampaiden väliin tulipäreen ja sanoivat: "Pitele kuule sinä joutessas tulta" ja rupesivat jatkamaan kortinlyöntiä.

Korttipelin jatkuessa jatkumistaan alkoi ruoti-ukon ruumis sulamaan. Ruumis sulii lopulta niin, että tulipäre tipahti sen suusta, jolloin ukon suu meni aivan väärälleen. Silloin eräs korttipöydässä olevista miehistä löi ruumista korvalle ja karjaisi: "Pitele paremmasti sitä tulta eläkä naura!"

Tämän jälkeen ruumis yht'äkkiä kaatui. Tästä säikähti kaikkeen eniten se mies, joka oli lyönyt ruumista korvalle. Silloin lähtivät toisetkin miehet puolipyörreissä pakoon.

5. HAUTAAMISESTA

Ennen vanhaan, kun Kolilla ei ollut hautausmaata, tuotiin kuolleet veneellä sulan veden aikana Lieksaan, Pielisjärven pitäjään haudattavaksi. Eikä siitä ole kuin muutama vuosikymmen, kun Kolille ylipäätänsä saatiin oma hautausmaa (1940-luvulla).

Kerrankin eräs vanha kolilainen kertoi: "Kun äitini isän ruumista oli kuletettu venneellä Lieksaan hauhuttavaksi, oli ollut hirvveen kova myrsky. Se oli ollut jo ennen vuotta 1900, suunnilleen 65 vuotta takasippäen. Isä-vaenooni ja kumpiiv vanhempani kertovat, jotta siinä oltiin aivan henkesäk kaapalla, kun oli vielä syksynen aeka, ookeen kova syysmyrsky. Äitiini oli se matka pelottanna niin hirveesti, jotta oli ollut vaen venneen pohjalla pitkällään, milloin suatto ollak."

Hautaamisesta Kolin seudulla kerrotaan myös, että varsinkin myöhempinä aikoina on ruumiita kuljetettu salaa Kolin Lieksaan laivassa. Tarina ei varsinaisesti kerro, miksi näin on ollut, mutta voisi luulla, että Kolin korkeat isännät eivät jättäisi ruumiitakaan rauhaan. Tästä aiheutunut pelko varmaankin ajoi sukulaiset laittomuuksien tielle toivoen ikuista rauhaa vainajille. Tuo sama vanha kolilainen kertookin: "Eihän sekkäät tunnum mukavalta, jotta on pitännä immeestä kulettaa sallo vimmesellä matkallaan."

Purnulahdessa on vielä tänäkin päivänä nähtävissä kuoppa, jossa vainajia on säilytetty ennen niiden kuljettamista Lieksaan haudattavaksi. Hautaamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä kertoo muuan kolilainen tarina mielenkiintoisesti. Kolilla asui, eli ja vaikutti kerran Tahvo-niminen mies. Tahvo oli ennustanut itse, ettei hän mahda hautaan päästä. Tahvo oli sanonutkin: "Ei sittee niin köyhäks piäse, jottei hautaan piäsis."

Niin siinä sitten kävi, että aika Tahvosta jätti. Elettiin tuolloin myöhäistä syksyä, juuri ennen jäiden tuloa. Samaan aikaan oli Kolin satamassa laiva, joka oli tullut hakemaan proomun kanssa halkoja Lieksaan vietäväksi. Tahvon lähiomaiset menivät kysymään, pääsisikö Tahvon ruumis arkussa vaikkapa halkoproomussa Lieksaan ja näin ollen haudattavaksi siunattuun maaperään, eikä ruumista tarvitsisi Kolilla pitkiä aikoja

säilyttää. Laivan miehistöstä vastattiin, että kyllä se käy päinsä, kunhan vaan ruumis joutuu siihen, kun miehet ovat laivansa lastanneet.

Tästä syntyi lähiomaisten keskuudessa kova kiire. Tahvolla ei ollut vielä arkkua ja laiva satamasta oli aivan pikapuolin lähdössä. Pikaisesti mentiin arkuntekijän luo, tällä kun oli kuivia lautoja arkun tekoon aina valmiina. Näin saatiin Tahvon arkku ajoissa halkoproomun kannelle ja matkalle kohti Lieksaa.

Myöhäinen syksy aiheutti sen, että kun laiva proomuineen oli ehtinyt aina Kinahmonlahteen saakka, lahti kovassa pakkasessa jäättyi hyvin nopeasti. Miehistön ainoaksi vaihtoehdoksi jäi se, että proomu irroitettiin laivan perästä ja näin laiva saatiin onnellisesti ajettua Lieksan satamaan, proomu tosin jäi talveksi jäihin Kinahmonlahteen.

Keväällä sitten kinkereissä seurasi nimenhuuto. Kinkereissähän oli tapana suorittaa nimenhuuto ja näin tarkastettiin talollisten ja mökkiläisten luku ja asukasmäärä. Tässä nimenhuudossa huudettiin myös Tahvon nimi. Tällöin eräs vanha nainen nousi ylös ja tokaisi: "Kyllä se on kuule silleen, että tuo Tahvo se on kuollunna jo syksyllä, ei se ou meijjän piäluvussa ollunna koko talvena. Sehän myö laitettiin syksyllä siinä halkoproomussa Lieksaa mänemmään."

Niin siinä todella meinasi käydä, että Tahvo ei meinannut hautaan päästä. Laivan miehistö oli unohtanut Tahvon arkuineen talveksi proomun kannelle ja näin olen Tahvoa ei oltu poistettu kirkon kirjoista, vaan normaaliin tapaan nimi huudettiin kevätkinkereiden yhteydessä. Asia korjattiin pikaisesti ja Tahvo haudattiin myöhemmin siunattuun kirkkomaahan.

Kolille tosiaan saatiin oma hautausmaa vasta 1940-luvulla, jonka jälkeen vainajia ei tarvinnut kuljettaa Lieksaan saakka haudattavaksi. Tosin Kolin hautausmaalle ei ollut tietä ja matkaa kylältä sinne oli useita kilometrejä ja maasto vaikeakulkuista. Usein tehtiinkin niin, että vainaja tuotiin hautausmaan lähelle veneellä. Saattoväki oli moottoriveneessä ja vainaja perässä hinattavassa soutuveneessä. Pielisen rannasta vainaja arkuineen kannettiin hautausmaalle.

Tie Kolin hautausmaalle valmistui vasta samaan aikaan, kuin Loma-Kolin matkailualueella ryhdyttiin rakentamaan samalle alueelle. Tämä tapahtui tietävästi aivan 1960-luvun lopussa (1969).

Eräs vanha tarina kertoo, että kun elettiin vielä aikaa, jolloin kirkollisista toimista kuten hautaamisesta piti maksaa vero seurakunnalle, oli muuan ison talon isäntä kuollut. Omaiset olivat menneet rovastin luo tekemään ilmoitusta vainajasta. Niin rovasti oli veroa määrätessään sanonut: "Tästä vainajasta tulee sitten lehmä." Rovasti tarkoitti tietysti, että talonväen oli maksetta vainajan hautaamisesta veroa lehmä. Muuan omaisista siihen sitten hätäpäissään kiirehti vastaamaan: "Kyllä se oli ihan immeinen elläissään."

6. PIELISJÄRVEN JÄÄLLÄ

Ennen vanhaan oli olemassa kolmenlaisia rekiä; liistereki, pankkoreki ja laitareki. Liistereki oli työreki, joka oli suunniteltu ja valmistettu nimenomaan heinien ajoa varten. Nimensä se saa reen pohjalla olevien liistelautojen (pohjalautojen) mukaan. Pankkoreki oli myös työreki, mutta erotuksena liistereestä pankkoreella ajettiin pääasiassa puuta. Laitareki oli taas puolestaan tehty herrastelua varten.

Kerran eräs kolilainen oli ollut tulossa Lieksasta Pielisen yli jäätä pitkin liistereellä. Olisiko mies heinäkuormaa ollut hakemassa Lieksasta, sitä tarina ei kerro, mutta Pielisen jäällä tapahtui kummiä. Mies oli rauhassa körötellyt hevosellaan reen kyydissä Kolia kohti, kun yht'äkkiä miehen kimppuun syöksyi lauma susia. Mies säikähti pahanpäiväisesti, sillä olihan hän vielä kaukana kotitalosta, yksin keskellä ison järven jään selkää. Susien lukumäärästä ei ole tietoa, mutta puhutaankin vain laumasta, joten susia oli joka tapauksessa useita.

Mies ryhtyi vastarintaan. Aseita hän ei ollut mukanaan kulettanut, sen sijaan pikaisesti hän oivalsi, että liistereen pohjauledat olivat helposti irroitettavissa. Niiden avulla hän hätisteli susia kauemmaksi itsestään. Taisi siinä mennä useampikin liistelauta palasiksi, ennen kuin viimeisetkin sudet oli karkoitettu. Lopulta mies selvisi melko vähäisin vaurioin kotitalolleen.

Eräänä toisena talvisena päivänä muuan mies lähti käymään asioilla kirkolla, siis Lieksassa. Päiväselteään mies oli ajatellut asiansa hoitaa ja palata kotiinsa illan katveessa. Mies oli saanut asiansa hoidettua ja oli jo matkalla kotia kohti. Äkkiä mies erotti järven jäällä jo kaukaa miehen hahmon kävelevän ja sanoi, ettei hän ensin erottanut, onko kulkija "vastaantulija vai myötäänmenijä".

Mies kiirehti hevostaan ja ajatteli, jos kulkija on myötäänmenijä, niin hän ottaa tämän kyytiinsä ihan vain puhekaveriksi. Ajettuaan hevosellaan lähemmäksi mies oli tunnistanut kulkijan kuitenkin vastaantulijaksi. Tämä vastaan tulija lähestyi koko ajan ollen lopulta

aivan hevosen edessä. Mies ryhtyi tervehtimään vastaantulijaa ja samalla tämä yksinkertaisesti vain katosi näkyvistä, jälkeäkään ei jäänyt. Tästä mies pelästyi ja hoputti hevonsa yhä kovempaan vauhtiin. Miten mies voi aukealla järvellä kadota jäljettämiin? Ajatus takoi miehen päässä koko loppumatkan.

Lopulta mies oli tullut kotitalonsa pihalle, vienyt hevosen ja reen talliin ja ottanut kantamuksensa mukaan vieden ne taloon sisälle. Jo ovella sisältä kuului uteliaita kysymyksiä kirkolle kuulumisista. Tämä talon isäntä sanoi vain, että eihän sinne mitään erikoista ja lisäsi: "Vuan tuossa järvellä tuli vastaan joku kulukija ja aivan hevosen eestä hävis näkymättömmiin." Tuvassa samaan aikaan olut toinen mies vastasi: "Se se on ollut se piru, kun tuossa join takana tappoivat jotakuinkin tunti sitten. Toinen löi puukolla suorraan rinttaan ja siihen oli tuupertunna ja sillä selevä. Se piru on ollut siinä käin työkkyssä ja se on nyt hyvillään männynä kirkolle uutta apajoo ehtimmään, niin se kerkes sinnuu järvelle asti vastaan."

7. IIVANAN PELTO JA KAIVO

Meidän talo sijaitsee Hattusaaren kylässä, 11 kilometrin etäisyydellä Kolin laivarannasta. Sen välittömässä läheisyydessä on Iivananpelto-niminen maa-alue, jota minunkin aikana on käytetty peltona. Siellä on myös vanha kaivo, jota kutsutaan Iivanan kaivoksi. Entisten talon isäntien mukaan siellä on ennen muinoin asunut Iivana-niminen mies. Tästä miehestä kuulin yli 50 vuotta takaperin kuolleelta isoisältäni, joka oli kuollessaan yli 80 vuoden ikäinen. Isoisäni kertoi seuraavanlaisen tarinan.

Kerran eräänä kirkkaan kesäisenä päivänä karkasi eräs Iivana-niminen sotilas Venäjän sotaväestä. Hän liikkui jalkaisin ja oli kulkenut ja kulkenut, kenties useitakin päiviä yhtäsoittoon, kunnes omien sanojensa mukaan "oli väsynyt siinä määrin, että sääriverret tuntuivat sujuneen kävelystä". Hän oli mennyt kuusen persijeen (juureen) lepäämään ja hetken kuluttua nukahtanut sinne.

Nukkuessaan oli hänelle mennyt jäniksen poikanen poveen. Silloin Iivana heräsi, otti jäniksen poikasen povesta ja jutteli tälle: "Karkuri sinä, karkuri minä". Tämän jälkeen Iivana laski jäniksen menemään ja jatkoi matkaansa. Kulkiessaan hän joutui Suomen puolelle ja yhä edelleen valettuaan Niinilahden taloon Hattusaaren kylässä. Talon luokse rakensi Iivana sittemmin mökin, raivasi sen ympärille peltoa ja kaivoi kaivon. Näillä on nuo edellä mainitut nimet Iivanan pelto ja Iivanan kaivo. Vaimonkin Iivana otti Niinilahden talon sukulaisista. Nykyisen Niinilahden Heikkilän talon karjakartanon takana on ollut Iivanan talo, jonka raunioita on ollut näkyvillä vielä minunkin lapsuuden aikoina.

8. KOLIN VUOREN ASUKKAAT

"Vuoren asukkaat ne siellä vuan pelloovat ja huutoot, käpyävät kankkaita ja tanssivat. Ajavat ne vuorelaiset kulukusissa vuorten rotkoja myöte. Halakiimmaki on siellä, jossa ne pellii pittää ja kävelööt. Sanottaanki, että rautatie kulukoo halakiimman kautta Kolin vuaran halaki, tulloo Taipaleesta Kolin vuaraan ja sitte Sutkan vuaraan. Lopulta tulloo se Käränkä vuaraan ja Rintasseen. Kerranki siinä Rintasen alla oll nuotta purettunna, kerettyinä ja kuvottunna kanssa vielä. Sellasta pellii ne vuorelaiset siellä pittää. Ota nyt siitä sitte selevvee."

9. HERAJÄRVI

"Vai on se Herajärvi laskena vetesäkkii ilima kanavii kaivamata, kun vanahat huasto muutaman kalamiehen männeen kalan keittoon sille paikalle, josta nyt Herajärvestä Herajoki lähtöö. Silloin oll siinä esteenä vain kaita hiekkaharju. Se kalamies oll siinä keiton kiehuussa alakana sorpostella tikulla siitä harjun poikki pikku ojjoo. Ves oll alakana lirittellee vain vähitellen. Pikku hilijoo oll oja alkana suureta ja suureta lopulta hyvinki joutuin, ihan koskena kohista. Siinä oll sen kalamiehen pitänä kolome kertoo muuttoo keittopaikkoonsa. Silloin oll Herajärvestä ves puonna kokonaista yheksän metriä."

Ensimmäisen kerran Herajärven vesi on tiettävästi laskenut ^{17 17} ~~1953-1954~~ kahdeksan metriä.

Myöhemmin vuonna 1858 Herajärven vesi on vielä kertaalleen laskenut kaksi metriä.

10. KIRKONKELLOT

Eräänä aivan tavallisena kesäiltana sattui Kolilla muuan tapaus, josta ei todellakaan olla kovin paljon meteliä pidetty. Nimittäin Pohjoispään talossa, jossa talonväki elää huonoa elämää, juopottelee ja tappelee, alkoivat vuosi takaperin tuvan uunin päällä kirkon kellot kumahtella. Kumahtelu muistutti aluksi kaukaisen ukkospilven jyrinää. Lopulta kuitenkin kumahtelu oli aivan kuin kirkolla olevan kellotapulien kellot olisivat raahattu tuvan sisälle ja ruvettu paukuttamaan niitä oikein olan takaa.

Talonväki oli poissa kotoaan, vain talon lapset olivat uunin ympärillä leikkiä lyömässä. Lapset säikähtivät pahanpäiväisesti kumahtelua. Moista ei oltu ennen kuultu. Korviaan pidellen he ryntäsivät hakemaan apua naapureilta. Naapurit toppuuttelivat lapsia ja totesivat, ettei tällaista ole ylipäättänsä voinut tapahtua. Niin uskomattomalta hätääntyneiden lasten kertomus kuulosti.

Kotvan siinä saivat lapset naapureille vakuutella, mistä oli kyse, ennen kuin nämä suistuivat lähtemään tarkastamaan asiaa aivan paikan päältä. Tuohon aikaan kun välimatkat talosta toiseen olivat jotain aivan muuta, kuin mitä nämä nykyajan kaupunkilaiset osaavat edes kuvitella.

No, naapurit ja talon lapset tulivat pienen kummun päällä sijaitsevalle talolle. Vanhin lapsista osoitti naapureille tien tuvassa sijaitsevan uunin viereen. Nuorimmat lapsista eivät enään uskaltaneet sisälle, vaan jäivät suosiolla talonpihalle odottelemaan. Naapurien suureksi hämmästykseksi uunin päältä kuului aivan selvästi kirkonkellojen kumina. Tosin vanhin lapsista totesi, ettei kumina ollut läheskään yhtä selkeää ja voimakasta, kuin silloin, kun lapset olivat paenneet talosta.

Vähitellen kirkonkellojen kumina vaimeni ja tilanne siltä osin rauhoittui. Naapurit palasivat vieläkin päitään puistellen kotiinsa ja talon vanhemmatkin palasivat matkoiltaan.

Ei kulunut aikaakaan, kun naapuripitäjästä tuli tähän samaan taloon yövieras, joka itseasiassa oli vain ohikulkumatkalla. Tämä yksinäinen kulkuri toi talonväelle viesti, että talon tyttären lapsi oli kuollut. Tyttären lapsen kuolemasta ei liiemmin hiiskuttu, tyydyttiin vain vaikenemaan sattuneesta.